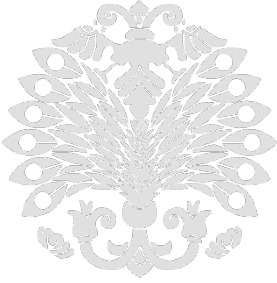

Batı'dan önce: Doğu Dünya Düzenlerinin Yükselişi ve Düşüşü, Koç Üniversitesi Yayınları, 2024, s. 347

Before the West: The Rise and Fall of Eastern World Orders, Koç University Publishing, 2024, p. 347

Ayşenur Dilara BÜYÜM
Atatürk Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü,
Erzurum, Türkiye

Ayşe Zarakol, Uluslararası İlişkiler alanında akademisyen ve yazardır. 2023 yılında Koç Üniversitesi Rahmi M. Koç Bilim Madalyası kazanmış olan Zarakol'un ilk kitabı *Yenilgiden Sonra: Doğu Batı ile Yaşamayı Nasıl Öğrendi?* 2011 yılında yayınlanmış ve daha sonra ikinci eseri olan *Batı'dan Önce: Doğu Dünya Düzenlerinin Yükselişi ve Düşüşü* ilk olarak 2022'de İngilizce olarak yayınlanmıştır. Çevirisi Renan Akman tarafından yapılan eserin Türkçe baskısı Koç Üniversitesi Yayınları tarafından ilk kez 2024 yılında yapılmıştır. Zarakol, Cambridge Üniversitesi Uluslararası İlişkiler alanında profesör olarak çalışma hayatına devam etmektedir.

Batıdan Önce yayınlandıktan kısa süre sonra ulusal ve uluslararası akademi dünyası tarafından büyük bir ilgi görmüş, son yıllarda hız kazanan Batı-dışı Uluslararası İlişkiler anlatısı arayışı çerçevesinde kırılma yaratan eserlerden biri haline gelmiştir. Okuyucular tarafından ilgi ile okunan kitap birçok ödüle layık görülmüştür. Bu ödüller; ISA John Ruggie 2024 En İyi Kitap ödülü, ISA Northeast Yale H. Ferguson 2023 En İyi Kitap Ödülü, SSHA Altan Sharlin Anısına 2023 En İyi Kitap Ödülü ve ISA Guicciardini 2023 En İyi Tarih Kitabı Ödülü'dür.

Uluslararası İlişkiler'in geleneksel anlatısı içerisinde Batılı olmayan devletler ve halklar sıklıkla, 19. Yüzyılda Avrupalılar tarafından küresel bir düzen içine sokulana kadar *uluslararası* siyaseti olmayan ya da genel olarak dünyaya ilgisiz aktörler olarak görülmektedir (Zarakol, 2024, s. 8). Ancak Uluslararası İlişkiler disiplininin Avrupa merkezli (Eurocentric) yapısı ve disiplinin temel kavramları olan *ulus-devlet*, *egemenlik* ve *dünya düzeni* kavramlarının kıta Avrupası'ndaki siyasi gelişim süreçlerini merkeze alarak tanımlanması, 21. Yüzyılda etkisi devam etmekle birlikte giderek daha fazla sorgulanmaya başlamıştır. Bu kapsamda Zarakol'un incelenen kitabı, geleneksel anlatıya alternatif olarak ortaya çıkan ve Doğu'yu mutlaka Batılı devletlerle ilişkileri çerçevesinde değil kendi anlatısının *başrol oyuncusu* olduğu bir tarihsel anlatı içerisine yerleştiren bir eserdir.

Temel olarak Doğu'nun ya da Asya'nın, Batı'nın iddiasının aksine yerel aktörler olmadığını, dünya düzenleri yaratma kavramının Avrupa'ya ait bir düşünce sistemi olmasının aksine Doğu'da da aynı şekilde varlık gösterdiğini ve egemenlik kavramının sadece Avrupa'ya atfedilemeyeceğini tarihsel ve eleştirel bir çerçeveden ele almaktadır. Kitabın içeriği teorik olarak tarihsel şekilde ele alınmış olsa da Doğu'da yer almış hükümdarlar, devletlerin yönetim şekilleri, birbirleri ile olan ilişkileri ile birlikte pratik örneklerle de desteklenmiştir.

Eser, iki ana kısım ile beraber toplamda yedi bölümden oluşmaktadır. "Doğu Nedir?" başlığını taşıyan birinci bölüm; Batı merkezliğin aksine Doğu merkezliğin bulunduğu bir dünya metaforuyla başlamaktadır. Uluslararası İlişkiler disiplininin Avrupa dışı uluslararası ilişkiler tarihine yönelmesinin kör noktaları olduğunu ve bunların kuramsallaştırma konusunda sorunlar yaratacağından bahsedilerek bu kör noktalar açıklanmıştır.

Geliş Tarihi/Received 02.12.2025
Kabul Tarihi/Accepted 22.12.2025
Yayın Tarihi/Publication Date 31.12.2025

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
Ayşenur Dilara BÜYÜM
E-mail: a.dilarabym96@gmail.com

Cite this article

Büyüm, A. D. (2025). Before the West: The Rise and Fall of Eastern World Orders, Koç University Publishing, 2024, p. 347. *Journal of International Relations Studies*, 5(2), 128-130.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Kitabın içeriği teorik olarak tarihsel şekilde ele alınmış olsa da Doğu'da yer almış hükümdarlar, devletlerin yönetim şekilleri, birbirleri ile olan ilişkileri ile birlikte pratik örneklerle de desteklenmiştir. Eser, iki ana kısım ile beraber toplamda yedi bölüme ayrılmıştır. "Doğu Nedir?" başlığını taşıyan birinci bölüm; Batı merkeziliğin aksine Doğu merkeziliğin bulunduğu bir dünya metaforuyla başlamaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplininin Avrupa dışı uluslararası ilişkiler tarihine yönelmesinin kör noktaları olduğunu ve bunların kuramsallaştırma konusunda sorunlar yaratacağından bahsedilerek bu kör noktalar açıklanmıştır.

Kitabın ilk bölümünde ana kavramlardan biri olan Cengizli Egemenlik Modeli açıklanmakta ve bu egemenlik modelini Westphalian egemenlik modelinden ayıran özgün tarafları açıklanmaktadır. Buna göre Cengizli egemenlik modeline damgasını vuran özellik, gücün ve otoritenin Büyük Han'ın şahsında aşırı merkezileşmesiydi (Zarakol, 2024, s. 21). Bölümde Cengizli modelinin kendine özel bir sistem olduğunun daha rahat anlaşılması için diğer egemenlik modelleri ile karşılaştırması yapılmış ve ayırt edici özellikleri açıklanmıştır. Ardından Asya tanımı ile birlikte Cengizhan'ın (Temuçin) yükselişi, Cengizhan İmparatorluğu'nun Doğu, Kafkasya ve İran bölgelerine genişleme dönemleri, bu bölgelerde kurulan Hanlıkların gelişim süreçleri ve Cengizli Dünya Düzeninin parçalanması ele alınmış ve söz konusu düzene ait temel kavramlar olan siyasi yapı, merkezileşme modeli, bırakmış olduğu ve yayılma gösterdiği bölgelerde devam ettirilen mirasları açıklanmıştır.

Birinci bölümü takiben ikinci bölüm, 13 ve 14. Yüzyıllarda dünyanın farklı bölgelerinden Doğu'ya yapılan seyahatlerin, özellikle İbn Battuta ve Marco Polo'nun seyahatnamelerinin dönemin Doğu dünya düzeni hakkında verdiği izlenimler ile başlamaktadır. Buna göre bu dönemde Doğu'nun iyi düzenlenmiş kara ve deniz yolları sayesinde beklenildiğinden daha bağlantılı bir dünya olduğunu, bu bağlantıyı sağlayan temel faktörün de Moğol Dünya İmparatorluğu'nun sağladığı güvenlik olduğu belirtilmektedir (s. 52). Buradan hareketle yazar, Asya'yı Asya yapan şey'in ne olduğu sorusunu sorar ve 13. Yüzyılda Doğu Asya, Orta Asya, Kuzeybatı ve Güneybatı Asya'nın Cengiz Han İmparatorluğu tarafından bir kıta olarak bütünleştirildiğinden bahsederek bu kıta boyunca Avrupalıların Asya'ya gelmelerinden de önce burada kendilerine ait dünya düzenlerinin olduğu sonucuna varır. Bu giriş kısmından sonra Asya'daki dünya düzeninin nasıl oluşturulduğunu Cengiz Han ve takipçilerinin izlediği fetihler aracılığı ile kronolojik olarak takip eder. Bu fetihler aracılığı ile birlikte Cengiz Han'ın yükselişinden başlanarak Cengiz Han ve varislerinin dönemlerinde yaşanan coğrafi genişlemeler, imparatorluğun bölünmesi ve Cengizli Dünya Düzeni'nin parçalanma döneminden bahsedilerek, bu dünya egemenlik modelinin nasıl bir miras bıraktığı incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Çin İmparatorluğu'nu yöneten Ming Hanedanı ile Timurluların Cengizli Egemenlik Modeli'nden nasıl etkilendikleri ele alınırken, dördüncü bölümde Timurlu sonrası dönem ele alınmıştır. Timurlu sonrası dünya düzenleri olarak Osmanlılar, Safeviler ve Babürlülerin Cengizli Dünya Düzeni mirasını nasıl devam ettirmeye çalıştıkları ve bu mirasın söz konusu hanedanlar arasında nasıl bir rekabet durumu oluşturduğu detaylı şekilde anlatılmıştır. Kısacası eserin ana kavramlarından biri olan 'Cengizli Egemenlik Modeli' sadece Cengiz Han Dönemine ait olmakla kalmamış, kendisinden sonra gelen birçok hanedan tarafından da izleri taşınmıştır. Bu hanedanlara örnek olarak ise eserde Timurlular, Mingler, Osmanlılar, Babürlüler ve Safeviler'e yer verilmiştir. Ancak söylemek gerekir ki her ne kadar Batı'dan önce Doğu'da da kendine has egemenlik ve devlet anlayışı olsa da Doğu ve Batı arasındaki ilişkiler geçirgendir, dolayısıyla birbirlerini etkilemişlerdir. Bu nedenle kitabın beşinci bölümünde Batı'nın da (Avrupa) tarihsel bir çerçevesi sunulmakta ve özellikle Habsburgların Timurlu sonrası dönemde Osmanlıların, Safevilerin ve Babürlülerin nasıl etkisi altında kaldığı anlatılmaktadır. Buna göre erken modern dönem olarak adlandırılan 16. Yüzyılda Avrupalı aktörlerin sadece mallar açısından değil, özellikle evrensel egemenlik ve dünya imparatorluğu *düşünceleri* açısından da Doğu'ya bağımlı oldukları çıkarımı yapılır (s. 189). Kitabın sorunsalı açısından beşinci bölümde vurgulanan ve tarihsel kanıtlarla gösterilmeye çalışılan temel olgu, *siyasi ve dinî otoritenin birleştirilmesi* açısından egemenlik anlayışında yaşanan devrimin Batı Avrupa kökenli olmadığı, bu egemenlik anlayışının Osmanlı-Habsburg rekabeti üzerinden Avrupa'ya taşındığıdır (s. 193).

Yazar eserin ikinci kısmına yani altıncı bölüme daha önceki bölümlerde ele alınan konuları ve argümanları kısa özet şeklinde açıklayarak başlamış, sıkça kullanmış olduğu terimleri hangi anlamda kullandığını ve bu terimlerin neyi ifade ettiklerini tanımlamıştır. Aynı zamanda kitapta sunmuş olduğu alternatif Doğu tarihinden çıkarılabilecek bazı derslere dikkat çekmiş ve modern uluslararası ilişkiler tarihi ile alternatif Doğu tarihini karşılaştırmalı bir bakış açısıyla ele almıştır. Kitabın son bölümü olan yedinci bölümde ise yazar, sosyal bilimler disiplininde mikro metodolojilere giderek daha fazla yer verildiğini, bu duruma karşı olmadığını ancak makro yaklaşımların da benimsenmesi gerektiğini açıklamıştır. Çünkü yazara göre sadece ya da çoğunlukla mikro yaklaşımların benimsenmesi ve kullanılması tüm sorunlar için yeterli olmayabilir. Bu sebeple mikro

yaklaşımlar bütün sorunlar için otomatik olarak üstün olarak kabul edilmemelidir. Yazar bu açıklamasına destek olarak ise kendi benimsemiş olduğu makro tarihsel yaklaşım alanından üç 'Doğulu' yazar ele alarak tartışmıştır. Son olarak ise bu tartışmayı güncel tutarak Uluslararası ilişkiler disiplinindeki makro tarihsel yaklaşımları ele almış ve Pan-Asya/Avrasya tarihini hem sosyal bilimler açısından hem de normatif bir bakış açısıyla tartışarak eseri tamamlamıştır.

Tüm bu içerik göz önünde bulundurulduğunda *Bati'dan Önce* isimli eserin Uluslararası ilişkiler disiplininde hâkim olan Batı merkeziliğe karşı güçlü eleştirel yaklaşım ortaya koyarak, geleneksel anlatıya Doğu merkezli bir alternatif kurgulaması açısından disiplinde kırılma yaratan bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Eser, egemenlik anlayışının Batı-Avrupa merkezli olmadığını, tarihte 'batılı olmayan' devletlerin de kendilerine ait egemenlik anlayışlarının olduğunu Doğu imparatorlukları çevreleri ile olan ilişkileri üzerinden açıklamaktadır. Diğer yandan eser, hem eleştirel hem de açıklayıcı bakış açılarıyla ele alınmıştır. İddia edilen Doğu'nun da kendine ait dünya düzenlerinin olduğu ve Batı'dan önce de bu dünya düzenlerinin yaratılmaya çalışılması, tarihte var olmuş başka devletler üzerinden anlatılırken, kıstas yapılan devletlerin/hükümdarlıkların devlet yönetimleri eleştirilmiştir.

Eserin okunmasını ve ana argümanın anlaşılmasını zorlaştırabilecek niteliklerinden biri, konunun merkezi olan devletin özellikleri açıklanırken yarıda kesilip başka bölümde devam ediliyor olmasıdır. Bu noktada diğer bölümlere gelindiğinde kafa karışıklığı ihtimalinden dolayı önceki bölümde açıklanan konunun tekrar edilme durumunun oluşmasıdır. Eserin bir diğer özelliği, okuyucuyu bir Doğu-Batı karşıtlığı içerisinde bırakıyor olmasıdır. Yazar her ne kadar kitabın son bölümünde Batı'ya karşı Doğu'yu savunmadığını ve aksine her ikisine de önem atfettiğini söylemiş olsa da kitabın içeriği noktasında okuyucuların, eserde Batı'ya karşı Doğu'nun savunulduğunu düşünmesi çok olası bir durumdur.

Eser biçimsel olarak değerlendirildiğinde kapak ve içerik birbiri ile uyumlu ele alınmış ve atıflar yerinde kullanılmıştır. Eserde bahsedilen hükümdarlıklar/devletler giriş kısmında anlaşılmasını kolaylaştırmak adına görsellerle desteklenmiştir. Aynı şekilde devletlerin ve hükümdarlıkların 15. yüzyıl ve 17. yüzyıl arasındaki hükümdarlıkları, kronolojik sıra ile oluşturulan bir tablo ile okuyuculara sunulmuştur. Söz konusu eser açık ve duru bir dil ile yazıldığından akıcı şekilde okunabilmekte ve bölümler arasındaki geçişler özetler şeklindedir ki bu durum konunun devamı ve bölümlerin birbirleri ile olan bağlantıları açısından önemli bir noktadır. Eser akıcılık konusunda okuyucuya avantaj sağlıyor olsa da belli bir tarih bilgisi gerektirmektedir. Aksi halde anlaşılması ve yorumlanması konusunda okuyucu güçlük çekebilir.

Tüm bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda eser tarih, uluslararası ilişkiler ve sosyoloji alanlarında eğitim gören lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile birlikte akademisyenler ve araştırmacılar tarafından okunması gereken, mevcut Batı merkezli dünya düzenine alternatif bakış açısı sağlayan eserlerden biridir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.